

Näin analysoit ja tulkitset proosaa

1. Aihe ja tekstilaji

- Mistä teksti kertoo?
- Mikä tekstilaji on kyseessä?
- Kuka on tekstin tekijä?

2. Kerronta

- Millainen kertoja tekstissä on?
- Miten kertoja näkyy tekstissä?
- Missä järjestyksessä juoni etenee?
- Mitä juonenkäänteitä tekstissä on?
- Millaisia aikatasoja kerronnassa on?
- Mitä jätetään kertomatta?
- Mitä tekstissä toistetaan tai korostetaan?

3. Teema

- Mikä on teoksen teema?
- Millä keinoilla teema tulee esiin?
- Mitä teema kertoo maailmasta ja ihmisistä?

4. Henkilöt

- Kuka on tekstin päähenkilö?
- Keitä sivuhenkilöitä tekstissä on?
- Millaisen kuvan lukija saa henkilöistä? Miksi?
- Miten henkilökuva rakentuu: toiminnan ja dialogin vai kuvailun avulla?

5. Miljö

- Mihin paikkaan tekstin tapahtumat sijoittuvat?
- Millainen tekstin sosiaalinen miljö on?
- Millaisen kuvan lukija saa ympäristöstä?
- Miten miljö vaikuttaa kuvaan, jonka lukija saa henkilöistä ja teemoista?

6. Kontekstit

- Missä ja milloin teksti on julkaistu?
- Mitä tyyliuuntausta teksti edustaa? Miten tyyliuuntauksen piirteet näkyvät tekstissä?
- Mitä kulttuurisia yhteyksiä tekstissä on?
- Miten teksti liittyy muihin teksteihin? Millaista intertekstuaalisuutta siinä on?

Näin analysoit ja tulkitset runoa

1. Aihe ja tekstilaji

- Mitä aihetta runo käsittelee?
- Mikä on runon laji: onko se esimerkiksi proosaruno, elegia, oodi tai hakukoneruno?
- Kuka on runon tekijä?

2. Teema

- Mikä on runon teema?
- Millä keinoilla runon teema tulee esiin?
- Mitä teema kertoo maailmasta ja ihmisistä?

3. Rakenne ja rytmi

- Miten runon säkeet on aseteltu?
- Onko runossa alku- tai loppusoin-tuja?
- Millainen rytmi runossa on? Mistä rytmi syntyy?
- Onko rakenne tyypillinen perinteiselle vai modernille runolle? Onko runo mitallinen, vapaamittainen vai vapaarytmisen?
- Millaisen tunnelman rakenne luo runoon?

4. Kieli

- Mitä kielikuvia, kuten vertauksia, metaforia ja symboleja, runossa on?
- Mitä muita kielen keinoja runossa käytetään?
- Millaisen tunnelman kieli luo runoon?
- Mitä kielen piirteet ja kielikuvat kertovat runon puhujasta ja teemasta?

5. Runon puhuja ja puhetilanne

- Millainen puhuja runossa on?
- Kenelle puhuja puhuu?
- Millainen asenne puhujalla on käsittelemisensä asioihin?
- Tapahtuuko runossa asennon-vaihdoksia?

6. Kontekstit

- Missä ja milloin runo on julkaistu?
- Mitä tyyliuuntausta runo edustaa?
- Miten tyyliuuntauksen piirteet näkyvät runossa?
- Mihin muihin konteksteihin runo liittyy? Miten runo kommentoi tuttuja ilmiöitä?

Näin analysoit ja tulkitset näytelmää, elokuvaa ja käsikirjoitusta

1. Aihe ja tekstilaji

- Mitä aihetta teos käsittelee?
- Mikä on tekstilaji: onko teos näytelmä, elokuva vai lyhytelokuva?
- Kuka on teoksen tekijä?

2. Teema

- Mikä on teoksen teema?
- Millä keinoilla teema tulee esiin?
- Mitä teema kertoo maailmasta ja ihmisistä?

3. Miljö

- Millaisiin paikkoihin teoksen tapahtumat sijoittuvat?
- Millainen on sosiaalinen miljö?
- Mitä lavastus, valaistus ja äänet kertovat ympäristöstä ja henkilöistä?
- Millaisen tunnelman lavastus, valaistus ja äänet luovat?

4. Rakenne

- Millainen on teoksen kokonaisrakente, esimerkiksi draaman kaari?
- Miten teksti on jaettu näytöksiin ja kohtauksiin?
- Mistä ristiriidoista näytelmän tai elokuvan jännite syntyy? Miten sisäinen tai ulkoinen konflikti kehittyy teoksen aikana?
- Miten dialogi ja monologit vievät tapahtumia eteenpäin?

5. Henkilöt

- Kuka on näytelmän päähenkilö?
- Keitä sivuhenkilöitä näytelmässä on?
- Millaisia henkilöt ovat?
- Miten henkilöt suhtautuvat toisiinsa?
- Mitä jännitteitä henkilöiden välillä on?

6. Dialogi ja kieli

- Miten dialogi kuvaa henkilöiden välisiä suhteita?
- Millaista kieltä henkilöt käyttävät?
- Mitä kieli paljastaa henkilöiden luonteesta ja asemasta?

7. Kontekstit

- Missä ja milloin teos on julkaistu?
- Mitä tyyliisuuntausta näytelmä tai käsikirjoitus edustaa?
- Miten tyyliisuuntauksen piirteet näkyvät teoksessa?
- Mihin muihin konteksteihin teos liittyy? Miten se kommentoi ajankohtaisia tai tuttuja ilmiöitä?